

Chinees op school: van pilot naar invoering

Advies invoering Chinese taal en cultuur in het vwo

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Chinees op school: van pilot naar invoering

Advies invoering Chinese Taal en Cultuur in het vwo

Oktober 2013

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2013 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs: Daniela Fasoglio en Anne Beeker

In samenwerking met: Alessandra Corda en Claire Smulders (ICLON - Universiteit Leiden)

Met dank aan de pilotdocenten: Xuan Hue Liu-Chau (De Goudse Waarden Gouda), Nhi Vuong (Erasmiaans Gymnasium Rotterdam), Haiyan Jiang (Gemeentelijk Gymnasium Hilversum), Shichun Lin (Lorentz Lyceum Arnhem), Judith Zoetelief (Sint -Montfort College Rotterdam), Zhiyu Fan (Stanislas College Delft), Wim Weel en Anyu Zhao (Theresia Lyceum Tilburg), Elise Jianghui Baardman (Visser 't Hooft Lyceum Leiden), Jessica Paardekoper (Wolfert van Borselen Rotterdam).

Informatie

Afdeling: tweede fase
Postbus 2041, 7500 CA Enschede
Telefoon (053) 4840 661
Internet: www.slo.nl
E-mail: tweedefase@slo.nl

AN: 3.5244.568

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding	7
2. De acht adviezen met toelichting	9
2.1 Chinese Taal en Cultuur: een nieuw vwo-eindexamenvak	10
2.2 Chinees elementair	11
2.3 Chinees lezen, luisteren en spreken	11
2.4 Chinees schrijven	14
2.5 Chinese literatuur en cultuur	17
2.6 Handreikingen: concrete handvatten voor leraren Chinees	18
2.7 Geen centraal examen. Of wel?	19
2.8 Kwaliteit en professionalisering	19
3. Tot slot	21
Referenties	23
Bijlage 1 Eindmeting Chinees: toetsconstructie en -validering	25
Bijlage 2 Voorgesteld eindexamenprogramma Chinese Taal en Cultuur - vwo	31

Voorwoord

好的开始就是成功的一半

Bij een goed einde hoort een goed begin (vrij vertaald).

Confucius (551-479 v.C.)
Chinees wijsgeer

Met veel genoegen hebben we vanaf 2010 gewerkt aan de examenpilot Chinese Taal en Cultuur. De acht adviezen die hierna worden uitgebracht en toegelicht, zijn het resultaat van een bijzondere synergie tussen SLO, het Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Nascholing (ICLON), Cito en de docenten van de negen pilotscholen. Voor de wetenschappelijke onderbouwing van de adviezen verwijzen wij naar het eindrapport van Folmer, Tigelaar en Sluijsmans (2013).

Het moge duidelijk zijn dat de inhoud van deze publicatie niet alleen de mening van de auteurs weergeeft, maar de uitkomst is van een nauwe samenwerking tussen alle betrokkenen. Na bijna vier jaar is iedereen die aan dit project meegewerkt heeft een unieke ervaring rijker geworden.

Naar onze mening is dit een bijzonder geschikt ogenblik om tot formele invoering van het nieuwe vak Chinese Taal en Cultuur over te gaan: maatschappelijk gezien neemt de belangstelling voor China en het Chinees exponentieel toe. Er is een breed professioneel veld van betrokkenen ontstaan, het onderwijsveld toont veel commitment, zoals ook blijkt uit de oprichting van het netwerk Chinees onder vlag van het Europees Platform.

We hopen dat de opbrengsten van de pilot Chinees de aanzet zullen geven tot de invoering van het vak Chinese Taal en Cultuur in Nederland.

Daniela Fasoglio en Anne Beeker

1. Inleiding

Chinees in Nederland: aansluiten bij een Europese trend

Steeds meer middelbare scholen in Nederland tonen belangstelling voor de Chinese taal en cultuur. De toenemende populariteit van Chinees is te verklaren uit de nieuwe positie die China in de afgelopen decennia in de wereldeconomie heeft ingenomen. China is uit zijn isolement gekomen en heeft zijn deuren opengesteld voor het Westen. De Wereldbank voorspelt dat China 'by 2030 will be a harmonious, modern and creative society' (The World Bank, 2013). Het is daarom niet verwonderlijk dat ouders hun kinderen graag kennis van het Chinees en de Chinese cultuur zien verwerven. Leerlingen vinden deze taal vooral leuk en fascinerend om te leren. De betreffende schoolleiders geven als belangrijkste redenen voor het aanbieden van het schoolvak Chinees de internationale profilering van de school en de profilering op taalonderwijs en burgerschapsvorming. Onderwijs in zowel de Chinese taal als de Chinese cultuur geven volgens die schoolleiders, wanneer beide in samenhang worden aangeboden, toegang tot de Chinese samenleving (Corbalan, Tigelaar & Folmer, 2012).

In 2008 heeft SLO een leerplanvoorstel geschreven om voorbereidingen te treffen voor het verlenen van een formele status aan het vak Chinese Taal en Cultuur in het voortgezet onderwijs (Beeker, Canton & Fasoglio, 2008). Het leerplanvoorstel, dat onder andere een voorstel voor een examenprogramma Chinese Taal en Cultuur bevat, werd in mei 2009 aangeboden aan het Ministerie van OCW. Om het leerplanvoorstel te beproeven en om na te gaan of Chinees als nieuw schoolvak levensvatbaar is in Nederland, kreeg SLO op 31 maart 2010 van OCW opdracht om van augustus 2010 tot en met juli 2013 een pilot uit te voeren.

Niet alleen in Nederland, maar in meerdere Europese landen groeit de belangstelling voor het Mandarijn¹ sinds een paar jaren gestaag. De Nederlandse pilot Chinees kon daarom worden verrijkt door inspirerende contacten met België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië en Zweden. Toen het Zweedse curriculuminstituut Skolverket opdracht kreeg vóór het eind van 2013 een curriculum en examenprogramma Chinees te ontwikkelen, is het Nederlandse leerplanvoorstel 'Chinees op School' (Beeker, Canton & Fasoglio, 2008) als inspiratiebron gebruikt. Ook Finland en Denemarken hebben kennis willen nemen van het leerplanvoorstel en van de activiteiten die in Nederland rondom Chinees worden uitgevoerd.

De doelstellingen van de pilot Chinees 2010-2013

De doelstelling van de pilot was om na te gaan:

- a. of de eindniveaus, zoals beschreven in het leerplanvoorstel 'Chinees op School' (Beeker, Canton & Fasoglio, 2008), haalbaar zijn binnen de randvoorwaarden van de schooltaal en of zij de doelstellingen en inhoud van het vak dekken;
- b. of het schoolvak Chinees, zoals beschreven in het leerplanvoorstel, uitvoerbaar is onder de randvoorwaarden die op een officiële schooltaal van toepassing zijn;

¹ Het standaardmandarijn, dat ook op scholen wordt onderwezen, ook wel aangeduid als Putonghua of Modern Standard Chinese. In deze publicatie wordt het woord Chinees gebruikt als synoniem voor Mandarijn, zoals de taal in de volksmond genoemd wordt.

- c. of de eindtermen, zoals beschreven in het leerplanvoorstel, toetsbaar zijn en welke vorm van examinering dan passend en praktisch realiseerbaar is in het schoolexamen.

Bij de vraag naar een 'passend' examen moet rekening gehouden worden met de kwaliteitseisen die voor een deugdelijke examinering gelden met betrekking tot validiteit, representativiteit, betrouwbaarheid en objectiviteit.

Haalbaarheid, uitvoerbaarheid en toetsbaarheid van de verschillende domeinen en de voorgestelde eindniveaus van het examenprogramma van de beoogde nieuwe schooltaal, moesten door empirisch veldonderzoek bewezen worden. Het onderzoek moest voldoende *evidence based* gegevens aandragen om onderbouwde uitspraken over bovengenoemde vragen mogelijk te maken. Het eindrapport van Folmer, Tigelaar en Sluismans (2013) vat de resultaten van het onderzoek samen en geeft uitgebreid antwoord op de vragen van OCW. De adviezen die in deze publicatie zijn opgenomen vloeien daaruit voort.

Tot de producten van de examenpilot Chinees horen twee sets vaardigheidstoetsen op respectievelijk A1- en A2-niveau van het Europees Referentiekader. Bij de ontwikkeling ervan is aansluiting gezocht bij de opbrengsten van het Europees project 'European Benchmarking Chinese Language' (SOAS, University of London, 2013). Onderzoekers van dit project hebben deelgenomen aan de internationale paneldiscussie 'Learning to write Chinese by hand: a healthy practice or a waste of time?', georganiseerd door de pilot Chinees op 8 juni 2012 naar aanleiding van de vraag of het wel of niet raadzaam is het met de hand schrijven van Chinese karakters als toetsonderdeel schrijfvaardigheid in het toekomstige eindexamen Chinees op te nemen. Materialen en verslag van het symposium zijn te vinden op de pagina 'Actueel' van de projectsite: <http://chineesopschool.slo.nl/actueel/verslag070612/>.

Zie paragraaf 2.4 voor de conclusies van het panel omtrent de plaats van schrijfvaardigheid bij het leren van Chinees.

Hetzelfde netwerk van internationale deskundigen is in juni 2013 geraadpleegd om het ERK-niveau van de toetsen lees- en luistervaardigheid, zoals gebruikt voor de eindmeting in vwo 6, in te schatten (zie bijlage 1).

Aan de hand van de resultaten van het onderzoek, en op basis van de opgedane ervaringen gedurende de driejarige pilot, zijn acht adviezen geformuleerd. Hoofdstuk 2 gaat in op elk van de acht adviezen.

2. De acht adviezen met toelichting

De hieronder beschreven adviezen zijn gebaseerd op de resultaten van alle leerlingen die in 2010 met het nieuwe vak Chinese Taal en Cultuur zijn begonnen en in 2013 eindexamen hebben gedaan, het zogenoemde eerste cohort. Het totaal aantal leerlingen in september 2010 bedroeg 60, verdeeld over tien pilotscholen. In het tweede pilotjaar trok een pilotschool zich terug en namen er nog 44 leerlingen deel. In het examenjaar 2013 deden 38 leerlingen inderdaad eindexamen in het nieuwe vak. Vanzelfsprekend zijn dit zeer kleine aantallen, wat volledig toe te schrijven is aan het experimentele karakter van de pilot en de onvermijdelijke consequenties ervan voor de plaats in het curriculum en in het rooster. Op bijna alle pilotscholen is er sterk groeiende belangstelling, dit blijkt uit de toename van leerlingen die beginnen met Chinees (zie tabel 1).

School	klas 1	klas 2	klas 3	klas 4	klas 5	klas 6 (1 ^e cohort)
	<i>aantal leerlingen</i>	<i>aantal leerlingen</i>	<i>aantal leerlingen</i>	<i>aantal leerlingen</i>	<i>aantal leerlingen</i>	<i>aantal leerlingen</i>
Wolfert van Borselen	180	103	97	18	9	5
Theresia Lyceum			35	5	9	4
Erasmiaans Gymnasium			27	8	22	8
Stanislas College		25	22	9	10	9
De Goudse Waarden		21	15	4	6	2
Visser 't Hooft Lyceum	17	3	5	6	2	1
Lorentz Lyceum	14	10	10	6	6	1
Sint-Montfort College	24	8	3	1	2	1
Gemeentelijk Gymnasium Hilversum			49	22	16	10

Tabel 1 aantal leerlingen Chinees in het schooljaar 2012-13

Schoolleiders willen echter meer zekerheid over de toekomst van het vak alvorens sterker te gaan werven. In afwachting van de beslissing van het ministerie is er wel al een Netwerk Chinees opgericht door het Europees Platform, waar zich sinds de oprichting in maart 2013 al 47 scholen bij hebben aangesloten.

2.1 Chinese Taal en Cultuur: een nieuw vwo-eindexamenvak

Advies 1

Voeg vanaf schooljaar 2014-15 Chinese Taal en Cultuur toe aan de moderne vreemde talen die in het Nederlandse onderwijs kunnen worden aangeboden. Maak het vak in principe een vwo-vak en voorlopig een schoolexamenvak. Laat havoleerlingen die belangstelling voor Chinees hebben en deze uitdaging ook aankunnen, het vak op vwo-niveau volgen. Verleen aan Chinees dezelfde positie in het curriculum als de overige moderne vreemde talen (met uitzondering van Engels), met dezelfde studielast.

De ontwikkelaars van het leerplanvoorstel Chinees en leden van de stuurgroep van de pilot hebben samen met de onderzoekers de volgende visie op het vak Chinese Taal en Cultuur geformuleerd (Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013):

"In Nederland groeit, net als in de rest van Europa, het besef dat China een steeds belangrijkere economische en geopolitieke rol speelt. Dit maakt dat scholen die hun leerlingen willen toerusten met kennis en vaardigheden die een wereldburger in de 21ste eeuw nodig heeft, steeds vaker willen kiezen voor het aanbieden van het vak Chinees. Andere motieven die hierbij een rol spelen zijn de wens zich als school te profileren op het gebied van internationalisering dan wel de wens een nieuw en uitdagend vak te willen aanbieden."

Het vak Chinese Taal en Cultuur laat leerlingen ervaringen opdoen met een taal en een cultuur die ver afstaan van de eigen taal en cultuur. Reflectie van de leerlingen op de afstand tussen beide talen en culturen heeft daardoor een belangrijke vormende meerwaarde.

Het is een vak dat doorzettingsvermogen vergt, discipline en een hoge mate van frustratietolerantie. Ook vereist het een hoge mate van zelfwerkzaamheid. Doorgaans vertonen met name vwo-leerlingen dergelijke kenmerken, maar ook havoleerlingen met dezelfde kenmerken behoren tot de beoogde doelgroep van het vak Chinese Taal en Cultuur.

Door Chinese Taal en Cultuur als eindexamenvak op te nemen, bieden scholen extra uitdaging aan leerlingen. Het vak kan derhalve een goede bijdrage leveren aan het stimuleren van talentontwikkeling.

Nederland is er - gezien de steeds belangrijkere rol van China - bij gebaat dat leerlingen al op jonge leeftijd ervaring opdoen met de Chinese taal en cultuur. Het aanbieden van het vak Chinese Taal en Cultuur kan de volgende onderwijsdoelen helpen realiseren, leerlingen leren:

1. wat de toegevoegde waarde is van een open leerhouding ten opzichte van een taal en een cultuur die ver afstaan van de eigen taal en cultuur. Door een dergelijke houding zijn zij beter in staat die Chinese taal en cultuur te begrijpen;
2. dat het beheersen van een taal en leren kennen van een cultuur die ver afstaan van je eigen taal en cultuur, lastig is en veel doorzettingsvermogen vereist;
3. na te denken over de relatie tussen de taal en het denken omdat de Chinese taal en cultuur werkelijkheid en gedachten anders ordent dan zij vanuit hun eigen taal en cultuur gewend zijn. Hierdoor leren leerlingen de eigen (Europese) taal en cultuur ook beter begrijpen (Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013).

De pilotleerlingen hebben in 6 vwo aangegeven nog steeds tevreden te zijn over de keuze voor het vak; ze vonden het vak interessant (88%), leuk (73%) en uitdagend (49%), 36% van de leerlingen gaf als keuzemotief de vervolgopleiding of een toekomstig beroep (was in 4 vwo 44%) (Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013).

2.2 Chinees elementair

Advies 2

Maak voor Chinese Taal en Cultuur ook de variant elementair mogelijk, zoals dat ook voor Arabisch, Italiaans, Russisch, Spaans en Turks het geval is.

In de pilot zijn twee varianten beproefd. Zes van de negen pilotscholen hebben Chinees in de variant 'lang' aangeboden, oftewel met start in de onderbouw (de zes pilotscholen begonnen allemaal in klas 2). Drie scholen boden de variant elementair: Chinees wordt bij deze variant alleen in de tweede fase vanaf klas 4 aangeboden. Voor beide varianten geldt in de tweede fase een studielast van 480 SLU.

Een moderne vreemde taal in de variant elementair kan alleen in de vrije ruimte worden gekozen. De variant elementair biedt scholen daarom meer mogelijkheden om het vak risicovrij in te voeren. Immers, daarmee wordt het voor leerlingen mogelijk kennis van het Chinees te verwerven naast een volledig profiel, welk dat ook is. De variant elementair kan eveneens gebruikt worden als mogelijkheid om op termijn uit te bouwen naar de lange variant, waardoor het vak vervolgens ook als profielvak gekozen kan worden.

Uit de pilotgegevens is gebleken dat - zelfs onder de scholen met de variant elementair - een juiste aanpak door gedreven en bekwame docenten, leerlingen op een bevredigend niveau kan brengen. Een introductiecursus in het derde leerjaar strekt tot aanbeveling (bijvoorbeeld om kennis te maken met uitspraak en intonatie).

Door beide varianten wettelijk mogelijk te maken, krijgen scholen de meeste vrijheid om het curriculum in te richten op een wijze die recht doet aan hun visie op onderwijs. Gezien de resultaten van de eindmeting zou dan mogelijk een groter accent op de Chinese cultuur voor de variant elementair passend zijn en minder accent op schrijfvaardigheid. Dit is ook conform de aanbevelingen van het onderzoeksrapport (Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013).

2.3 Chinees lezen, luisteren en spreken

Advies 3

Neem de domeinen A t/m C van het eindexamenprogramma moderne vreemde talen ook op voor Chinees, zowel in de lange variant als in de variant elementair. Werk de streefniveaus uit in ERK-niveaus. Stel als minimaal haalbaar streefniveau A2 bij de variant lang, A1 voor de variant elementair.

Domein A van het eindexamenprogramma moderne vreemde talen havo/vwo heeft betrekking op leesvaardigheid, domein B op kijk- en luistervaardigheid en domein C op gespreksvaardigheid (onderverdeeld in de subdomeinen C1, gesprekken voeren en C2, spreken).

De officiële tekst van het eindexamenprogramma moderne vreemde talen havo/vwo voor deze domeinen luidt:

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Domein B: Kijk- en luistervaardigheid

2. De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);
- anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
- aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

Domein C: Gespreksvaardigheid

3. **Subdomein C1: Gesprekken voeren**

De kandidaat kan:

- adequaat reageren in sociale contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- uitdrukking geven aan gevoelens;
- zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
- strategieën toepassen om een gesprek voortgang te doen vinden.

4. **Subdomein C2: Spreken**

De kandidaat kan verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

De eindtermen zoals zij nu voor alle moderne vreemde talen havo/vwo gelden zijn globaal geformuleerd. Door de eindtermen 1 t/m 4 voor het onderdeel Chinese taal over te nemen, wordt benadrukt dat de exameneisen voor Chinees in hoge mate overeenkomen met die voor de overige talen. Door vervolgens in handreikingen de te behalen niveaus in termen van het ERK te preciseren kan een verdere verfijning bereikt worden, zoals dat nu ook voor Duits, Engels, Frans en de overige schooltalen gebeurt.

In het laatste jaar van de pilot is een eindmeting uitgevoerd in 6 vwo, waarbij een set vaardigheidstoetsen is gebruikt die ontwikkeld zijn conform toetsmatrijzen, gebaseerd op het A2-niveau van het Europees Referentiekader (Becker e.a., 2013). Bij een internationale validering van het niveau van de toetsopgaven lees- en luistervaardigheid zijn de leesopgaven deels op A2, deels op B1 ingeschat. De luisteropgaven zijn over het algemeen op A2-niveau ingeschat. Zie bijlage 1 voor een toelichting op de constructie, de afname en de validering van de vaardigheidstoetsen.

De resultaten van de eindmeting van alle leerlingen die deelgenomen hebben aan de pilot staan in tabel 2.

Toetsen A2	Lange variant		Variant elementair	
	<i>% goed incl. near-natives</i>	<i>% goed excl. near-natives</i>	<i>% goed incl. near-natives</i>	<i>% goed excl. near-natives</i>
Leesvaardigheid	76,3% (N=22)	75,1% (N=20)	68,0% (N=16)	59,5% (N=12)
Luistervaardigheid	68,8% (N=21)	67,6% (N=20)	66,0% (N=17)	57,9% (N=13)
Gespreksvaardigheid	65,0% (N=21)	63,2% (N=20)	60,6% (N=16)	50,3% (N=12)

Tabel 2 A2-toetsen eindmeting vwo 6: percentage goede items per toets (bron: Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013).

Van de drie scholen die de variant elementair bieden, ligt bij twee scholen het gemiddelde percentage goede antwoorden bij alle drie de vaardigheden tussen 65% en 70%. De derde school scoorde echter bij lees- en luistervaardigheid veel slechter, namelijk ongeveer 40% en bij gespreksvaardigheid circa 20%.

Een nadere toelichting op de resultaten is te vinden in de eindrapportage van het evaluatieonderzoek (Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013). Vanwege de beperkte grootte van de steekproef dienen deze resultaten met het nodige voorbehoud gelezen te worden.

Om de progressie binnen de variant elementair in kaart te brengen, is in vwo 6 bij de leerlingen die Chinees in deze variant hebben gevolgd, de meting met een set A1-toetsen herhaald. Tabel 3 laat zien dat de toetsen van deze meting gemiddeld goed (>70%) tot zeer goed (>80%) gemaakt zijn.

Toetsen A1	Variant elementair – 4 vwo (2011)		Variant elementair – vwo 6(2013)	
	<i>% goed incl. near-natives</i>	<i>% goed excl. near-natives</i>	<i>% goed incl. near-natives (N=17)</i>	<i>% goed excl. near-natives(N=13)</i>
Leesvaardigheid	52% (N=23)	46% (N=19)	75,7%	72%
Luistervaardigheid	60% (N=22)	54% (N=18)	82,3%	79,2%
Gespreksvaardigheid	69% (N=22)	64% (N=18)	87,8%	85,6%

Tabel 3 A1-toetsen eindmeting in vwo 6 (variant elementair): percentage goede items per toets (bron: Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013).

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat de eis van een A2-niveau voor alle drie de vaardigheden lezen, luisteren en gesprekken voeren, bij de variant lang gerechtvaardigd is. Onder optimale onderwijscondities lijkt het B1-niveau voor de meer getalenteerde leerlingen in de lange variant wellicht een haalbaar doel voor leesvaardigheid. Een nieuwe meting met B1-opgaven leesvaardigheid zou echter nodig zijn om deze aanname te bevestigen.

Bij de variant elementair hebben de leerlingen van twee van de drie scholen de A2-toetsen lees-, luister- en gespreksvaardigheid ruimschoots gehaald (zie ook Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013). Ook voor de variant elementair lijkt dus A2 als streefniveau onder ideale onderwijscondities haalbaar. Een nieuwe meting met een grotere steekproef zou nodig zijn om de haalbaarheid van deze streefniveaus in ieder geval bij de variant elementair na te gaan. Samenvattend worden de volgende *minimum*niveaus voorgesteld:

	Leesvaardigheid	Luistervaardigheid	Gespreksvaardigheid
Variant lang	A2 ²	A2	A2
Variant elementair	A1	A1	A1

Onder optimale onderwijscondities (zowel in didactisch- als in roostertechnisch perspectief), of in het geval van zeer getalenteerde en gemotiveerde leerlingen, kan naar hogere beheersingsniveaus worden gestreefd.

Denk aan:

Variant lang : leesvaardigheid B1

Variant elementair : luister- en gespreksvaardigheid A2.

2.4 Chinees schrijven

Advies 4

Werk domein D uit in twee subdomeinen D1 en D2, waarin specificaties worden opgenomen voor schrijfvaardigheid met respectievelijk handmatige beheersing van de karakters en gebruik van computersoftware. Werk de streefniveaus uit in ERK-niveaus. Stel voor de variant lang als streefniveau A1 voor subdomein D1 en A2 voor subdomein D2. Stel voor de variant elementair als streefniveau A1 voor beide subdomeinen.

Domein D van het eindexamenprogramma moderne vreemde talen havo/vwo heeft betrekking op schrijfvaardigheid en is onderverdeeld in de subdomeinen D1 (schrijfvaardigheid, onderdeel taalvaardigheid) en D2 (schrijfvaardigheid, onderdeel strategische vaardigheden).

De officiële tekst van het eindexamenprogramma moderne vreemde talen havo/vwo voor dit domein luidt:

Domein D: Schrijfvaardigheid

5. Subdomein D1: Taalvaardigheden

De kandidaat kan:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden;
- een verslag schrijven in de betreffende taal (voor vwo geldt dit niet voor Russisch).

6. Subdomein D2: Strategische vaardigheden

De kandidaat kan met behulp van:

- een tekstverwerkingsprogramma een tekst schrijven;
- (elektronisch) naslagmateriaal teksten opstellen.

De globaal geformuleerde eindtermen voor domein D kunnen voor Chinees wel worden overgenomen, maar met een nadere specificatie van de wijze waarop er geschreven wordt.

Vóór de komst van de computer bestond dit dilemma niet. Immers, alle karakters moesten met de hand geschreven worden. De wijze van schrijven van Chinese karakters is aan vaste regels gebonden.

² Om aan te sluiten bij de weergave van de streefniveaus voor de overige talen (zie www.erk.nl) kan hier de verhouding in de constructie van de examenopgaven aangegeven worden als 70% A2 en 30% B1.

Elk karakter kent een vast voorgeschreven aantal strepen, die in de juiste volgorde moeten worden geschreven. Het vereist veel oefening en langdurige herhaling van het schrijven van de juiste strepen in de juiste volgorde, om de karakters te laten beklijven in het geheugen en een automatisme te ontwikkelen om ze met de hand te kunnen schrijven.

Met de komst van de pc en computersoftware is dit ingrijpend veranderd. Door een Chinees woord met behulp van het Pinyin transcriptiesysteem met ons eigen alfabet te spellen, kan het woord vervolgens door het softwareprogramma omgezet worden naar het juiste Chinese karakter, welke uit een lijst mogelijkheden moet worden geselecteerd. Het zal duidelijk zijn dat deze laatste methode sneller beheerst wordt dan de handmatige wijze van schrijven.

Uit de tijdens de pilot afgenomen toetsen is gebleken dat het handmatig schrijven van Chinese teksten het lastigste onderdeel was van het vak. Aan de kwestie of leerlingen die Chinees op een middelbare school leren wel handmatig moeten leren schrijven, is een internationaal symposium gewijd, georganiseerd door SLO en ICLON in juni 2012.

Zie voor een Engelstalig verslag de pagina 'Actueel' van de projectsite:

<http://chineesopschool.slo.nl/actueel/verslag070612/pdf/>.

De belangrijkste conclusies van het internationale panel tijdens het symposium waren in het kort:

- a) Het is wel noodzakelijk om leerlingen een nader te omschrijven aantal karakters met de hand te leren schrijven. Niet alleen is dit nodig voor schrijfvaardigheid, maar ook voor het memoriseren van karakters die voor leesvaardigheid herkend moeten worden. Lezen en schrijven worden in dit perspectief gezien als onlosmakelijk met elkaar verbonden.
- b) Het leren van karakters staat los van het leren van woorden.
- c) De actieve beheersing van ongeveer 700 karakters op de computer en 200 karakters met de hand wordt gezien als haalbaar in het vwo.
- d) Het Europees (!) Referentiekader (ERK) leent zich helaas slecht voor het omschrijven of classificeren van het schrijfvaardigheidsniveau Chinees. Een voorbeeld: voor het schrijven van een korte en eenvoudige boodschap in het Chinees (omschrijving die in A1 voorkomt) zijn niet alleen eenvoudige karakters nodig. De karakterlijsten die voorgeschreven zijn in het Franse en Duitse voortgezet onderwijs zijn niet - of niet helemaal - gerelateerd aan de lexicale competentie die nodig is voor de A-niveaus van het ERK. De te leren karakters zijn voornamelijk gebaseerd op frequentie, zowel geïsoleerd als in combinatie met andere karakters. De meest voorkomende radicalen³ zouden deel uit moeten maken van deze karakterlijsten.

Tabel 4 en 5 laten zien dat de resultaten van de eindmetingen voor de schrijfvaardigheid in vwo 6 matig zijn. Bij de variant lang ligt het percentage correct gemaakte items bij het onderdeel met de computer iets boven 65%, terwijl dit bij het handgeschreven onderdeel rond 58% is. De variant elementair scoort onder de maat bij de toetsen A2, terwijl bij de A1-meting het percentage bij beide onderdelen ruim voldoende is.

³ Radicalen vormen één van de basiscomponenten van Chinese karakters.

Toetsen A2	Lange variant		Variant elementair	
<i>Vaardigheid</i>	% goed incl. near-natives (N=20)	% goed excl. near-natives (N=19)	% goed incl. near-natives (N=18)	% goed excl. near-natives (N=14)
Schrijfvaardigheid - handgeschreven	59,4%	57,7%	43,9%	35,3%
Schrijfvaardigheid – met gebruik van PC	66,6%	65,4%	54,3%	45,3%

Tabel 4 A2-toets schrijfvaardigheid eindmeting vwo 6: percentage goede items per toetsonderdeel (bron: Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013).

Toetsen A1	Variant elementair vwo 4 (2011)		Variant elementair-vwo 6 (2013)	
<i>Vaardigheid</i>	% goed incl. near-natives (N=27)	% goed excl. near-natives (N=23)	% goed incl. near-natives (N=17)	% goed excl. near-natives (N=13)
Schrijfvaardigheid - handgeschreven	42,5%	37,4%	66,2%	63,0%
Schrijfvaardigheid – met gebruik van PC	44,6%	37,3%	71,8%	68,2%

Tabel 5 A1-toets schrijfvaardigheid eindmeting in vwo 6 (variant elementair): percentage goede items per toetsonderdeel (bron: Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013).

Op basis van de ervaringen van de pilot en uit de raadpleging van een internationaal panel wordt de volgende formulering van domein D van het eindexamenprogramma Chinese Taal en Cultuur voorgesteld.

Domein D: Schrijfvaardigheid

5. Subdomein D1: Handmatig

De kandidaat kan *met gebruik van handmatig geschreven karakters*:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

6. Subdomein D2: Digitaal

De kandidaat kan *met behulp van een Chinese elektronische tekstverwerker en (elektronisch) naslagmateriaal*:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

Indien de aanpassing in de formulering van eindterm D uitsluitend voor Chinees niet wenselijk is, kan dit ook worden ondervangen door de toevoeging van voetnoten aan de eindterm die geldt voor de overige moderne vreemde talen.

Daarbij worden de volgende streefniveaus haalbaar geacht:

	Schrijfvaardigheid D1 handgeschreven	Schrijfvaardigheid D2 met gebruik van PC
variant lang	A1	A2
variant elementair	A1	A1

Onder optimale onderwijscondities (zowel in didactisch als in roostertechnisch perspectief) of in het geval van zeer getalenteerde en gemotiveerde leerlingen kan naar hogere beheersingsniveaus worden gestreefd.

Denk aan:

Variant lang: schrijfvaardigheid D1 – handgeschreven: A2

Aanbeveling: toetsing karakterkennis in het schoolexamen

Het verdient daarnaast aanbeveling voor docenten om het toetsen van de karakterkennis als onderdeel van het schoolexamenprogramma op te nemen als technische vaardigheid naast de communicatieve vaardigheid en daarbij een karakterlijst vast te stellen gebaseerd op frequentie.

2.5 Chinese literatuur en cultuur

Advies 5

Geef domein E de benaming 'Chinese cultuur'. Werk domein E uit in twee subdomeinen, één voor literatuur en één voor cultuur. Breng aspecten van de Chinese taal, cultuur en literatuur onder in dit domein. Ontwikkel een leerlijn om doelen en inhouden van het domein Cultuur te definiëren.

Bij advies 1 is de meerwaarde van het nieuwe schoolvak Chinese Taal en Cultuur voor (inter)culturele vorming als onderwijsdoel al benadrukt. Het is met name de volstrekt andere wijze van denken waarmee leerlingen geconfronteerd worden als zij kiezen voor dit nieuwe vak, welke tot nieuwe inzichten kan leiden. Het vak Chinese Taal en Cultuur kan de leerling derhalve waarden bijbrengen waarmee hij in zijn verdere leven voordeel kan doen. In het leerplan Chinees (Beeker, Canton & Fasoglio, 2008, hoofdstuk 9) is een aantal categorieën opgesomd met onderwerpen die zich lenen voor onderwijs in Chinese cultuur.

Bij de moderne vreemde talen wordt domein E van het examenprogramma volledig gewijd aan literatuur. Wij stellen voor dit domein voor Chinees breder te definiëren door subdomein E1 aan het examenprogramma moderne vreemde talen en subdomein E2 aan het examenprogramma Fries en Papiaments te ontleen:

Domein E: Chinese cultuur

7. Subdomein E1: Literaire ontwikkeling

- De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.

8. Subdomein E2: Chinese cultuur

De kandidaat kan:

- (door middel van voorbeelden) een overzicht geven van uiteenlopende Chinese cultuuruitingen;
- beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn ervaringen met enkele Chinese cultuuruitingen.

Aan de pilotdocenten is gevraagd drie doelen aan te geven binnen het domein Cultuur waaraan zij het meeste belang hechten (Folmer, Tigelaar & Sluijsmans, 2013). Het verwerven van kennis over het dagelijks leven en leefgewoonten in China scoorde het hoogste. Op een gedeelde tweede plaats staan: vaardigheden om met culturele verschillen om te gaan en het verwerven van vaardigheden met betrekking tot interculturele competentie in de Chinese context. Daarna volgen op een gedeelde derde plaats, kennis verwerven met betrekking tot de geschiedenis, geografie en politieke omstandigheden in China en kennis nemen van culturele uitingen in China zoals literatuur, muziek, theater, film, et cetera. Ook noemden twee docenten de ontwikkeling van een open en tolerante houding ten opzichte van mensen uit andere culturen. Leerlingen hebben eveneens aangegeven het dagelijks leven van China, de geschiedenis, tradities en gewoontes interessant te vinden.

In het tweede pilotjaar (2011-2012) is door de pilotdocenten Chinees gewerkt aan de invulling en de toetsing van het domein Cultuur. In een artikel verschenen in *Levende Talen Tijdschrift* (Tates & Zoetelief, 2013) wordt, mede op basis van de ervaringen opgedaan in het tweede pilotjaar, een aanzet gegeven tot een leerlijn voor het domein Cultuur. Immers, zoals Tates en Zoetelief citeren, *'to study a language without learning its culture is a great way to make a fluent fool of yourself.'* (Bennett, 1997).

Juist bij het vak Chinees is de Chinese cultuur en kennis daarvan een zeer belangrijk aspect. Door zowel literatuur als cultuur voor te schrijven in domein E, kunnen deze in samenhang een belangrijke bijdrage leveren aan de culturele vorming van de leerlingen.

2.6 Handreikingen: concrete handvatten voor leraren Chinees

Advies 6

Geef SLO de opdracht handreikingen voor schoolexamens voor beide varianten samen te stellen als bijproduct van de examenpilot Chinees, bij voorkeur zowel op papier als web-gebaseerd.

Voor alle vakken waarvoor een eindexamenprogramma bestaat biedt SLO, in opdracht van OC&W, steun in de vorm van handreikingen. Deze bevatten suggesties en adviezen voor de inrichting van het schoolexamen. Voor een geheel nieuw examenvak als Chinese Taal en Cultuur, dat nog geen traditie en expertise heeft opgebouwd in het Nederlandse onderwijs, is een dergelijk instrument onmisbaar.

De ervaringen, de opbrengsten en de verworven expertise van de driejarige pilot bieden een rijke bron voor de invulling van de handreiking voor dit nieuwe vak.

Net als bij de handreikingen voor de overige moderne vreemde talen kan het ERK een raamwerk bieden voor de concretisering van de doelen van het nieuwe schoolvak in termen van beheersingsniveaus, contexten en kwalitatieve aspecten van de taal.

Ook kan er - analoog aan de andere vreemde talen - een nadere precisering worden opgenomen van tekstsoorten en contexten die zich lenen voor de examinering van het Chinees. De A2-toetsen ontwikkeld voor de eindmeting van de pilot kunnen hiervoor als uitgangspunt dienen (Beeker e.a., 2013). Deze tekstsoorten en contexten zullen zich voor de Chinese taal op het A2-niveau van het ERK bevinden.

De handreiking wordt tevens een middel om de ervaringen en opbrengsten van de pilot te dissemineren en de professionalisering van docenten Chinees te bevorderen. Om de toegankelijkheid te vergroten en om toekomstige aanvullingen en voorbeeldmatige uitwerkingen gemakkelijk te realiseren, wordt aanbevolen de handreiking ook in een digitale omgeving te doen verschijnen. Een papieren versie alleen is niet meer van deze tijd.

De handreikingen zouden op de website van SLO ontsloten kunnen worden, met beperkte hostingkosten en grotendeels gebruikmakend van al bestaande functionaliteiten.

Een groot voordeel van een digitale handreiking is dat voorbeelden gemakkelijk toegankelijk zijn via een interne link. Toekomstige aanvullingen en aanpassingen zijn ook sneller en met beperkte kosten uit te voeren. Ook kan de gebruiker direct en moeiteloos informatie vinden omdat hij niet langer gedwongen wordt alles lineair te lezen. De optie van een print-out versie zou wel moeten blijven bestaan, bij voorkeur via een PDF vanuit de webpagina zelf.

2.7 Geen centraal examen. Of wel?

Advies 7

Blijf de invoering en de groei van het nieuwe vak in het Nederlandse onderwijs monitoren. Ga na of er op termijn een centraal examen Chinees ontwikkeld kan worden om de kwaliteit van het eindexamen landelijk te kunnen borgen en om het eindexamen Chinees dezelfde status te geven als het examen van de overige moderne vreemde talen.

De stuurgroep van de pilot Chinees⁴ heeft tijdens de vergadering van 25 juni 2013 kennis genomen van de resultaten van de eindmeting en heeft teruggeblikt op het verloop van de implementatie van het vak op de pilotscholen. Tijdens de bijeenkomst is de wenselijkheid uitgesproken om de invoering en de groei van het nieuwe vak in de komende tijd te monitoren en op termijn na te gaan of de ontwikkeling van een centraal examen (CE) Chinees gerechtvaardigd is. Overwogen zou kunnen worden te gaan samenwerken met het Hanban/Confucius Instituut, de Chinese instantie die de internationale HSK-examens ontwikkelt en afneemt. De kosten zouden daarmee wellicht laag gehouden kunnen worden.

Invoering van een CE voor een vak borgt de betrouwbaarheid van het behaalde eindniveau en geeft daarmee aan het eindexamen Chinees een status die gelijk is aan de overige moderne vreemde talen. Het verdient aanbeveling om de mogelijkheden daartoe in ieder geval te laten onderzoeken door bijvoorbeeld SLO en Cito die hierin gezamenlijk kunnen opereren.

2.8 Kwaliteit en professionalisering

Advies 8

Organiseer activiteiten om de kwaliteit van de schoolexamens te borgen. Maak de verdere professionalisering van docenten Chinees mogelijk, stimuleer de ontwikkeling van (toets)materialen en van docentennetwerken.

In het tweede jaar van de pilot Chinese Taal en Cultuur is de eerstegraads lerarenopleiding voor docenten Chinees van start gegaan bij het ICLON (Universiteit Leiden). Deze opleiding heeft in een duidelijk aanwezige behoefte voorzien. Immers, als eindexamenvak dient ook Chinees in handen te zijn van gekwalificeerde en bevoegde docenten. Tot oktober 2013 hebben zes van de negen pilotdocenten de eerstegraads lerarenopleiding afgerond, samen met een twintigtal andere docenten. Een goede aanzet tot een geschoold en bekwaam lerarencorps Chinees is nu gegeven, maar het zal duidelijk zijn dat bij een nieuw vak bij- en nascholing een eerste vereiste is om de professionaliteit op peil te houden.

Tijdens de pilot is gebleken dat de docentbijeenkomsten die tweemaandelijks zijn georganiseerd, een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan het succes van de introductie van het vak.

⁴ De structuur van de examenpilot Chinees kende een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van SLO, ICLON, CITO, Levende Talen, de schoolleiders van de pilotscholen en de pilotdocenten.

Zoals eigenlijk voor alle schoolvakken geldt, is scholing van docenten op het gebied van toetsontwikkeling zeer nodig, maar nu in extra mate omdat het een vak betreft dat uitsluitend door middel van schoolexamens wordt afgesloten. Borging van de kwaliteit van de afgenomen schoolexamens is derhalve zeer belangrijk.

Het Europees Platform heeft in 2012 een netwerk Chinese Taal en Cultuur in het leven geroepen waarbij zich inmiddels 47 middelbare scholen hebben aangesloten. Het verdient aanbeveling dit initiatief te steunen, samen met de initiatieven van de vakvereniging Levende Talen en van gekwalificeerde nascholingsinstituten. Instellingen als SLO, ICLON, Levende Talen en het Europees Platform kunnen vanuit hun eigen specifieke expertise medewerking verlenen en initiatieven ontplooiën in onderlinge synergie en afstemming ten behoeve van:

- uitwisseling van ontwikkelde lesmaterialen en ervaringen;
- didactische professionalisering;
- kwaliteitsmonitoring van schoolexamens op het terrein van toetsontwikkeling en beoordeling.

Daaruit vloeit een laatste aanbeveling aan OCW voort om bovengenoemde activiteiten - waar haalbaar - financieel mogelijk te maken.

3. Tot slot

De resultaten van het evaluatieonderzoek hebben erop gewezen dat de implementatie van het vak in de loop van de pilotjaren op positieve wijze is ingezet. SLO brengt daarom met veel genoegen positief advies uit over de invoering van Chinese Taal en Cultuur in het vwo. Contouren, inhouden, streefniveaus en aandachtspunten zijn in de acht uitgebrachte adviezen geschetst.

Gezien het nog steeds groeiende aantal scholen dat belangstelling heeft voor het vak Chinees en met het oog op de continuïteit van het in gang gezette proces, is het van belang dat de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op korte termijn de beslissing tot invoering van het nieuwe schoolvak kenbaar maakt.

We hopen dat toekomstige generaties middelbare scholieren hiermee hun voordeel zullen kunnen doen in een wereld waarin brede talenkennis een *sine qua non* is.

Referenties

Beeker, A., Canton, J. & Fasoglio, D. (2008). *Chinees op School. Voorstel voor een leerplan Chinese Taal en Cultuur voor het vwo*. Enschede: SLO.

Beeker, A., Corda, A., Fasoglio, D., Jianghui-Baardman, E., Lin, S., Liu-Chau, X.H., Smulders, C. & Vuong, N. (2013). *Vaardigheidstoetsen Chinees A2*. Enschede: SLO.

Bennett, M. (1997). How not to be a fluent fool: Understanding the cultural dimension of language. In A.E. Fantini & J.C. Richards, *New Ways in Teaching Culture*. New Ways in TESOL Series II: Innovative Classroom Techniques, Alexandria, VA: TESOL.

Corbalan, G., Folmer, E. & Tigelaar, D. (2011). *Curriculumevaluatie Chinese Taal en Cultuur. Interimrapportage*. Enschede: SLO/ICLON.

Corbalan, G., Tigelaar, D. & Folmer, E. (2012). *Curriculumevaluatie Chinese Taal en Cultuur. Interimrapportage 5 vwo*. Enschede: SLO/ICLON.

Folmer, E., Tigelaar, D. & Sluijsmans, L. (2013). *Curriculumevaluatie Chinese Taal en Cultuur. Eindrapportage*. Enschede: SLO/ICLON.

Liemberg, E. & Meijer, D. (2004). *Taalprofielen*. Enschede: NaB-MVT.

Tates, G. & Zoetelief, J. (2013). Chinees – meer dan taal alleen! Het onderdeel cultuur bij Chinese Taal en Cultuur. *Levende Talen Tijdschrift*, 14(2), 20-30.

World Bank and the Development Research Center of the State Council, P. R. China. (2013). *China 2030: Building a Modern, Harmonious, and Creative Society*. Washington, DC: World Bank.

Websites

SOAS, University of London (2013). *European Benchmarking Chinese Language (EBCL)*. Geraadpleegd op 31 augustus 2013, van <http://ebcl.eu.com/>.

SLO (2011-2013). *Chinees op School*. Geraadpleegd op 31 augustus 2013, van <http://chineesopschool.slo.nl>.

Bijlage 1

Eindmeting Chinees: toetsconstructie en -validering

Voor het vaststellen van het niveau dat bereikt is door de leerlingen van de negen pilotscholen bij het vak Chinees, zijn twee metingen uitgevoerd: de eerste meting aan het eind van de vierde klas in het schooljaar 2010-2011, de tweede of eindmeting in de examenklas in het schooljaar 2012-2013. Daartoe zijn vaardigheidstoetsen ontwikkeld respectievelijk gebaseerd op het A1- en het A2-niveau van het ERK. De toetsen hadden tot doel de communicatieve beheersing van de Chinese taal in de vier vaardigheden lezen, luisteren, spreken en schrijven te meten.

Toetsconstructie eindmeting en toetsafname

Bij het ontwerpen van de toetsen voor de eerste (klas 4, 2011) en de tweede meting (klas 6, 2013) ten behoeve van het evaluatieonderzoek, heeft het ERK een belangrijke rol gespeeld. Er is voor gekozen om de inhoud van de toetsen voor de eerste meting te baseren op het A1-niveau, voor de eindmeting op het A2-niveau, conform de voorgestelde eindniveaus in het leerplanvoorstel Chinees (Beeker, Canton & Fasoglio, 2008).

Daarbij is rekening gehouden met een aantal factoren:

- Een communicatieve context.
- Functioneel taalgebruik (geen vertaalopdrachten of alleen reproductie van kennis).
- Spreiding over de door het ERK onderscheiden domeinen (dagelijks leven, publieke sector en opleiding) bij het kiezen van de communicatieve situaties.
- Spreiding over de verschillende descriptoren (can do-statements) horend bij het A2-niveau.
- Onderscheid tussen gesprekken voeren (dialogen) en monologisch spreken bij de toetsing van gespreksvaardigheid.
- Onderscheid tussen opdrachten die handmatig dan wel op de computer uitgewerkt moesten worden bij de toetsing van schrijfvaardigheid.

Al deze punten zijn eerst verwerkt in een toetsmatrijs, die als blauwdruk heeft gediend voor de ontwikkeling van de toetsitems. Als taalactiviteiten zijn in de toetsmatrijzen voor de eindmeting de descriptoren van het A2-niveau van het ERK gebruikt, zoals beschreven in de publicatie *Taalprofielen* (Liemberg & Meijer, 2004).

De toetsopgaven zijn vervolgens voorgelegd aan Cito-taalspecialisten voor feedback. Na de verschillende evaluatierondes zijn de definitieve opgaven vervaardigd en hebben de digitale opnames ten behoeve van de toets luistervaardigheid plaatsgevonden in het Fonetisch Laboratorium van de Faculteit Geesteswetenschappen (Universiteit Leiden), met gebruik van de stemmen van native speakers.

Vanwege de kleine populatie die landelijk het schoolvak volgt, was een pre-test van de opgaven niet mogelijk. Alle toetsen zijn wel eerst afgenomen bij enkele volwassen leerlingen en een ex-leerling van een van de pilotscholen.

De toetsen zijn bij alle pilotleerlingen onder dezelfde afnamecondities afgenomen, onder toezicht van een lid van de stuurgroep. Tijdens de afname zijn alle mondelinge toetsen opgenomen op video.

Voor het correctievoorschrift bij de productieve vaardigheden (schrijven en spreken/gesprekken voeren) zijn als beoordelingscriteria de kwalitatieve aspecten van taalgebruik ingezet, horend bij het A2-niveau. De schalen zijn van een inhoudelijke beschrijving voorzien in een zogenaamde *rubric*. Om de betrouwbaarheid van de beoordeling te verhogen zijn alle toetsen onderworpen aan een tweede correctie, die door de vakdidactica Chinees, verbonden aan de lerarenopleiding van het ICLON, is uitgevoerd. De pilotdocenten hebben voor de eerste correctie van hun eigen leerlingen gezorgd.

Op basis van de gevolgde procedure bij de toetsconstructie en van de verantwoording afgelegd door middel van de toetsmatrijzen, kan gesteld worden dat de ontwikkelde vaardigheidstoetsen een goede indicatie geven van het niveau van de leerlingen in termen van het ERK. Ter validering ervan zijn de toetsopgaven voor de receptieve vaardigheden voorgelegd aan een aantal deskundigen in het buitenland. Helaas was een vergelijkbare operatie voor de productieve vaardigheden te kostbaar en tijdrovend.

Validering niveau lees- en luistertoets Chinees: inschatting van deskundigen.

In juni 2013 zijn de toetsen lees- en luistervaardigheid Chinees aan tien nationale en internationale deskundigen voorgelegd met de vraag in te schatten welk ERK-niveau minimaal nodig was om de verschillende opgaven correct te kunnen beantwoorden. Het internationale panel bestond uit deelnemers aan het symposium: 'Learning to write Chinese by hand: a healthy practice or a waste of time?', georganiseerd door de Pilot Chinees in juni 2012 (zie hoofdstuk 6) en uit leden van het internationale project 'European Benchmarking Chinese Language' (SOAS, University of London, 2013). Alle tien deskundigen zijn werkzaam als sinoloog en verbonden aan verschillende Europese universiteiten:

- SOAS London
- KU Leuven
- Freie Universität Berlin
- Johannes Gutenberg-Universität Mainz
- Roma La Sapienza
- Hogeschool Maastricht
- Universiteit Tilburg
- Universiteit Leiden.

Doel van deze activiteit was om een indicatie te krijgen van het ERK-niveau van de toetsen en de toetsvragen die door de pilotleerlingen Chinees zijn gemaakt. De inschatting vond plaats via een *ad hoc* ontwikkeld digitaal platform. De internationale experts gaven aan zich voor de inschatting te hebben gebaseerd op de opbrengsten van EBCL en op de woordenlijst van HSK3⁵. Hieronder volgt een samenvatting van de bevindingen van het panel over het niveau van de toetsen.

a) leesvaardigheid

De toets leesvaardigheid bestond uit 17 opgaven, met een totaal van 42 vragen. Bij opgave 9 bleek een van de vier items, namelijk vraag 22, onjuist. Deze vraag is bij de eindscores van de leerlingen wel geanalyseerd maar heeft niet meegeteld voor het eindcijfer.

⁵ Het Hànyǔ Shuǐpíng Kǎoshì (HSK) is een internationale toets Mandarijn ontwikkeld door het Hànbàn/Confucius Institute voor leerders die het Mandarijn als moderne vreemde taal leren.

De niveau-inschatting van de experts per opgave geeft de volgende resultaten:

Opgave 1 –Cartoon

A1	40%
A2	60%
B1	

Opgave 2 – Mededeling aan de leerlingen

A1	
A2	90%
B1	10%

Opgave 3 – Boeken online bestellen

A1	50%
A2	40%
B1	10%

Opgave 4 – Karaoke-bar

A1	0%
A2	20%
B1	70%

Opgave 5 – Een mailtje uit Beijing

A1	10%
A2	60%
B1	20%

Opgave 6 – Programma studiereis

A1	30%
A2	30%
B1	30%

Opgave 7 – Schoenen online kopen

A1	10%
A2	30%
B1	40%

Opgave 8 – Confucius Instituut

A1	10%
A2	
B1	90%

Opgave 9 – Eetstokjes

A1	
A2	20%
B1	70%

Opgave10 – Plaatselijk nieuws

A1	
A2	20%
B1	60%

Opgave 11 – Een beroemde universiteit in Beijing

A1	
A2	40%
B1	60%

Opgave 12 –Verkeersbord

A1	40%
A2	60%
B1	

Opgave 13 – Sms'jes

A1	40%
A2	50%
B1	10%

Opgave 14 – Noedels

A1	20%
A2	30%
B1	40%

Opgave 15 – Routebeschrijving

A1	40%
A2	50%
B1	10%

Opgave 16 – Opstel van een basisschoolleerling

A1	40%
A2	20%
B1	40%

Opgave 17 – Milieuadviezen

A1	10%
A2	70%
B1	20%

Hieruit valt het volgende op te maken:

Volgens het oordeel van het internationale panel bevindt de toets leesvaardigheid zich *over het geheel genomen* op een vrij hoog A2-niveau. Van de 17 opgaven zijn er volgens een meerderheid van het panel 7 A2-opgaven (1, 2, 5, 12, 13, 15, 17: geel gemarkeerd), bevat de toets 1 A1-opgave (3: groen gemarkeerd), bij 4 opgaves zijn de inschattingen te uiteenlopend om met zekerheid het niveau vast te stellen (6, 7, 14 en 16: geen kleurweergave) en bij 5 opgaven is een meerderheid van mening dat het een B1-opgave betreft (4, 8, 9, 10 en 11: rood gemarkeerd). Bij de constructie van de toets is uitgegaan van het A2-niveau. Hierbij moet rekening gehouden worden met de wijze van constructie die gehanteerd wordt bij een Cito-type leesvaardigheidstoets. Beginopgaves liggen op een makkelijker niveau (A1, A2), het middendeel van de toets bevat de lastigste onderdelen (A2/B1) en er wordt weer op een iets makkelijker niveau afgesloten (midden A2-niveau). De inschattingen van het internationale panel bevestigen dat dit ook bij deze toets het geval was.

Luistervaardigheid

De toets luistervaardigheid bestond uit 11 opgaven, met een totaal van 43 vragen. De niveau-inschatting van de experts per opgave geeft de volgende resultaten.

Opgave 1 – Samen uitgaan <table> <tr><td>A1</td><td></td></tr> <tr><td>A2</td><td>70%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>30%</td></tr> </table> Opgave 2 – Wachtend op examen <table> <tr><td>A1</td><td></td></tr> <tr><td>A2</td><td>60%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>40%</td></tr> </table> Opgave 3 – Een toespraak van de Chinese ambassadeur <table> <tr><td>A1</td><td></td></tr> <tr><td>A2</td><td>50%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>50%</td></tr> </table> Opgave 4 – Koken met de radio <table> <tr><td>A1</td><td>10%</td></tr> <tr><td>A2</td><td>50%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>30%</td></tr> </table> Kan zelfs moeilijk zijn voor B1: 10% Opgave 5 – Lulu gaat op kamp <table> <tr><td>A1</td><td></td></tr> <tr><td>A2</td><td>60%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>40%</td></tr> </table> Opgave 6 – De weg vinden in China <table> <tr><td>A1</td><td>10%</td></tr> <tr><td>A2</td><td>90%</td></tr> <tr><td>B1</td><td></td></tr> </table>	A1		A2	70%	B1	30%	A1		A2	60%	B1	40%	A1		A2	50%	B1	50%	A1	10%	A2	50%	B1	30%	A1		A2	60%	B1	40%	A1	10%	A2	90%	B1		Opgave 7 – Omroepberichten en reizen <table> <tr><td>A1</td><td>10%</td></tr> <tr><td>A2</td><td>50%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>40%</td></tr> </table> Opgave 8 – Het weerbericht <table> <tr><td>A1</td><td>10%</td></tr> <tr><td>A2</td><td>50%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>40%</td></tr> </table> Opgave 9 – Breaking news <table> <tr><td>A1</td><td></td></tr> <tr><td>A2</td><td>100%</td></tr> <tr><td>B1</td><td></td></tr> </table> Opgave 10 – Een bijzondere oproep <table> <tr><td>A1</td><td>10%</td></tr> <tr><td>A2</td><td>70%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>20%</td></tr> </table> Opgave 11 – De muzikale carrière van Lang Lang <table> <tr><td>A1</td><td></td></tr> <tr><td>A2</td><td>80%</td></tr> <tr><td>B1</td><td>10%</td></tr> </table> Kan zelfs moeilijk zijn voor B1: 10%	A1	10%	A2	50%	B1	40%	A1	10%	A2	50%	B1	40%	A1		A2	100%	B1		A1	10%	A2	70%	B1	20%	A1		A2	80%	B1	10%
A1																																																																			
A2	70%																																																																		
B1	30%																																																																		
A1																																																																			
A2	60%																																																																		
B1	40%																																																																		
A1																																																																			
A2	50%																																																																		
B1	50%																																																																		
A1	10%																																																																		
A2	50%																																																																		
B1	30%																																																																		
A1																																																																			
A2	60%																																																																		
B1	40%																																																																		
A1	10%																																																																		
A2	90%																																																																		
B1																																																																			
A1	10%																																																																		
A2	50%																																																																		
B1	40%																																																																		
A1	10%																																																																		
A2	50%																																																																		
B1	40%																																																																		
A1																																																																			
A2	100%																																																																		
B1																																																																			
A1	10%																																																																		
A2	70%																																																																		
B1	20%																																																																		
A1																																																																			
A2	80%																																																																		
B1	10%																																																																		

Hieruit valt het volgende op te maken:

- Het niveau van de luistertoets bevindt zich minstens op A2-niveau. Bij 5 van de 11 opgaven was de overeenstemming over A2 hoog (70%), heel hoog (80 tot 90%) en bij één opgave zelfs unaniem (100%). Bij de overige opgaven waren de meningen iets meer verdeeld tussen A2 en B1. Het hoogste percentage inschatting op B1 was 50% (opgave 3).
- Kijkend naar de verschillende vragen is de moeilijkheidsgraad van enkele vragen lager ingeschat: vraag 31 werd door 9 van de 10 respondenten op A1 ingeschat. Vraag 3 (opgave 1), vraag 7 (opgave 7), vraag 20 (opgave 5) en vraag 31 (opgave 8) werden door 7 respondenten op A1 ingeschat.

Bijlage 2

Voorgesteld eindexamenprogramma

Chineze Taal en Cultuur - vwo

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A	Leesvaardigheid
Domein B	Kijk- en luistervaardigheid
Domein C	Gespreksvaardigheid
Domein D	Schrijfvaardigheid
Domein E	Chineze cultuur

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- ten minste alle domeinen van het eindexamen;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:
 - aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - relaties tussen delen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Domein B: Kijk- en luistervaardigheid

2. De kandidaat kan:
 - aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);
 - anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
 - aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

Domein C: Gespreksvaardigheid

3. Subdomein C1: Gesprekken voeren

De kandidaat kan:

- adequaat reageren in sociale contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- uitdrukking geven aan gevoelens;
- zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
- strategieën toepassen om een gesprek voortgang te doen vinden.

4. Subdomein C2: Spreken

De kandidaat kan verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

Domein D: Schrijfvaardigheid

5. Subdomein D1: Handmatig

De kandidaat kan *met gebruik van handmatig geschreven karakters*:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

6. Subdomein D2: Digitaal

De kandidaat kan *met behulp van een Chinese elektronische tekstverwerker en (elektronisch) naslagmateriaal*:

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden.

Domein E: Chinese cultuur

7. Subdomein E1: Literaire ontwikkeling

De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.

8. Subdomein E2: Chinese cultuur

De kandidaat kan:

- (door middel van voorbeelden) een overzicht geven van uiteenlopende Chinese cultuuruitingen;
- beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn ervaringen met enkele Chinese cultuuruitingen.

SLO heeft als nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling een publieke taakstelling in de driehoek beleid, praktijk en wetenschap. SLO heeft een onafhankelijke, niet-commerciële positie als landelijke kennisinstelling en is dienstbaar aan vele partijen in beleid en praktijk.

Het werk van SLO kenmerkt zich door een wisselwerking tussen diverse niveaus van leerplanontwikkeling (stelsel, school, klas, leerling). SLO streeft naar (zowel longitudinale als horizontale) inhoudelijke samenhang in het onderwijs en richt zich daarbij op de sectoren primair onderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. De activiteiten van SLO bestrijken in principe alle vakgebieden.

SLO

Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl

www.slo.nl

slo